

PROSZEK (23) *sb m*

-ó- (3), -o- (2); -ó- *Oczko*; -o- *MurzNT*; -ó- : -o- *Mącz* (2:1); e *jasne*.

sg *N* prószek (7). ◇ *G* prószku (2) *Leop, Górndworz*, prószka (1) *GliczKsiąż*. ◇ *D* prószkowi (1).
◇ *A* prószek (2). ◇ *I* prószki(e)m (2). ◇ *pl N* prószki (5). ◇ *G* prószk(o)w (1). ◇ *A* prószki (2).

Sł stp, Cn notuje, Linde także XVIII w.

Dem. od „proch” ‘sypka substancja’; pulvisculus Mącz, Calep, Cn (23) : Pulvisculus, Prófzek. Mącz 331b; Calep [875]b.

*Fraza: »proszek padnie« (1): Pan pochodziwfy przez dzień w lzácie/ iuz wiotefzką Zowie/ fuknią choć nową/ á iuz nie Bekiefzką. Sáfiian nie Sáfiian iuz názáiutrz będzie: Ledwo nań prófzek pádnie ábo muchá siędzie. *KlonWor* 56.*

Przen (4) :

*Fraza: »proszek upadnie« (1): [rodzice przesadnie chroniąc dziecko] Wten czas żadnego prófzka nań vpásć nie rádziby. *GliczKsiąż* E4.*

a) Człowiek jako istota nic nieznacząca wobec Boga (1) :

*Wyrażenie: »proszek nikczemny« (1): Dziękię tobie [Boże]/ żeś mię/ prófzek nikczemny/ raczył przez kąpiel Chrztu S. od grzechu pierworodnego oczyścić *LatHar* 566.*

b) Grzech (1) :

*Wyrażenia: »proszek grzechowy« (1): Toć to on kościół Sálomonow [tj. *Panna Maryja*]/ w którym młotá áni siekiery nigdy ftychác nie było: przewiekuiście nienáruřzone pánieńftwo iey: y nigdy namnieyfzym prófzkiem grzechowym nieprzypruřzoną świętą duřę iey. *LatHar* 477.*

*»namniejszy prószek« (1): *LatHar* 477 cf »proszek grzechowy«.*

*»proszkiem przypruszony« (1): *LatHar* 477 cf »proszek grzechowy«.*

c) Drobną niedoskonałość (1) :

*Zwrot: »proszkiem się przykurzyć« (1): iedno iż niektore [prace pisarżów i tłumaczów modlitw]/ niepewnemi odpufy/ drugie opácnym nabożeńftwem/ y inřzym drobnieyfzym prófzkiem nieco fię przykurżyły *LatHar* +5.*

*Wyrażenie: »drobniejszy prószek« (1): *LatHar* +5 cf Zwrot.*

a. Pojedyncza drobna cząsteczka, zwłaszcza unosząca się w powietrzu lub pływająca w czymś; atomus (athomos) BartBydg, Mącz, Cn; festuca Mącz, Cn; mica Calep; corpusculum, parvissimum corpus Cn (15) : Atomus, dr. corpus indivisible propter sui parvitatem, prószek *BartBydg* 16; Też thaka vrina á zwłazczá iařna/ w kthorey miegczą fię prófzki na wzrzařt onych ktore w promieniach flonecznych widamy. Znamionuie Artetikę *FalZioř* V 3, V 10v, 11; Athomos, Latine insecabilis, [...] Ták máła rzecz którey nie może ná dwie części rozdwoyić/ yako fą prófzki które fię w promieniach flonecznych wkázuyą. *Mącz* 19b, 125b; *Oczko* 5; *Calep* 660a.

*W porównaniach (2): Też vrina czyřwona/ iařna/ maiąca w łobie prófzki na podobieńftwo tych ktore w flonczu widamy. *FalZioř* V 5v, V 2v.*

*Wyrażenia: »najmniej prószek« (1): muři Dworzánin/ nigdy około pocźciwości białyhgłow nie fzermowác/ bo to/ iáko oko/ naymnieyfzego prófzku nie ćirpi. *Górndworz* T8v.*

»subtelne proszki« (2): Tu małz wiedziecz czo znamionią Atomoŝe refoluciones/ tho ieŝt fubtelne barzo profzki: iakoby napodobieńŝtwo onych ktore w flonecznych promienioch widamy. *FalZioł* V 11, V 11.

Szereg: »proszek abo paździorko« (1): ŝiánko abo zdźiebłko To téłz oboie znaczy ŝłowo gréckie. Poŝpolicie mowią profzek abo paŝdziórko. *MurzNT* 26 *margin*.

Przen (1) :

W przeciwstawieniach nawiązujących do przysłowia biblijnego: »proszek ... bierzmo, [tram]« (1): *RejPos* 172v; [i łami ŝiebie potępiámy [...]/ gdy tak ŝwownie inŝŝe łáđziemy krom roŝkázáńia pańŝkiégo i oŝtro widzác w inŝzych profzek a w łobie tramu niebacząc *MurzNT* 27 (*Linde*)].

Szereg: »proszek abo paździorko«: iž my vbodzy źebracy iego [*Boga*] gmerzemy w oczoch ŝwoich/ á w oczoch bliźnich ŝwoich vpátruiác profzek ábo páździorko iákie ieden v drugiego: á tego nie baczmy/ iáko złoŝci náłze [...]/ iáko bierzma wygláđáią z oczu náłznych *RejPos* 172v.

b. Złoty piasek (1) : Iáko thy [*Ezdraszu*] będzieŝ pythał źiemie/ á powieć thobie/ źeć doda źiemie dáleko więcey z ktorey by był gárniec/ á throćę profŝku/ z ktorego bywa złoto [*parvum autem pulverem unde aurum fit*]: thákci łá y wćzynki ninieyŝŝego wieku. *Leop* 4.*Esdr* 8/2.

Synonim: **b. piasek**.

KO